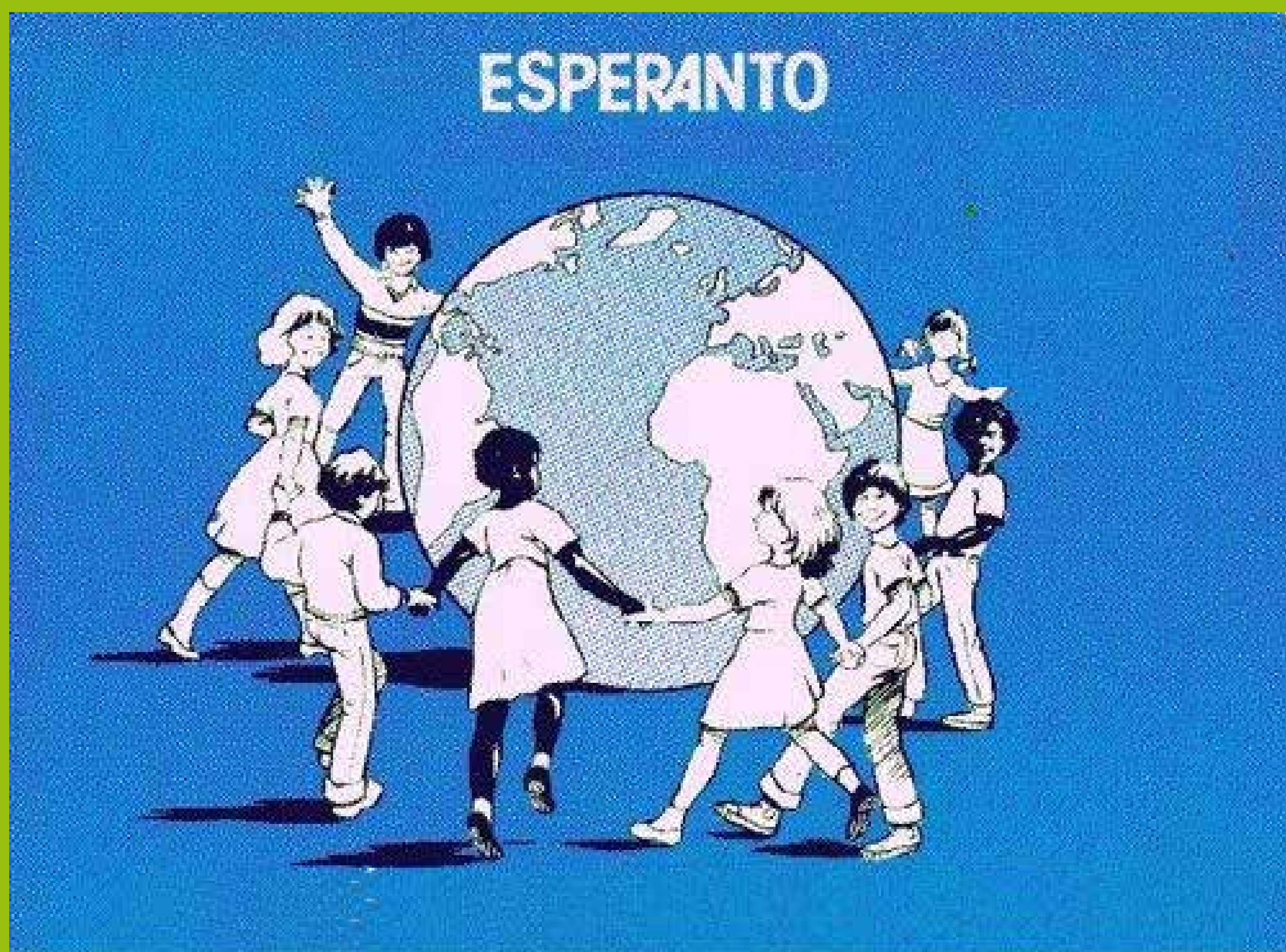
Horizon-TAAL

Jaargang 48 - nummer 278 maart - april 2016

www.esperanto.be

Met steun van de Vlaamse Gemeenschap

INHOUD

Tweemaandelijks tijdschrift, uitgegeven door de Vlaamse Esperantobond v.z.w.
47ste jaargang - maart-april 2015
Verschijnt de 1ste van elke oneven maand.
Overname van artikelen is vrij op voorwaarde dat de bron wordt vermeld en een exemplaar aan de redactie wordt gestuurd

Redactie en administratie: Vlaamse Esperantobond v.z.w. - Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen
tel.: 03 / 234 34 00 - Epost: horizon.taal@esperanto.be
webstek: http://www.esperanto.be/fel/nl

Abonnementen: 25,00 EURO

Rekeningen: t.n.v. Vlaamse Esperantobond, Antwerpen
KBC IBAN BE31 4025 5105 3155, BIC: KREDBEBB
de Post IBAN BE66 0000 2653 3843, BIC: BPOTBEB1

Redactie: Pieter-Jan Doumen

Tekstopmaak: Eriko D'Hondt

Medewerkers: Marc Cuffez, Ivo Durwael, Paul Peeraerts, Roland Rotsaert, André Ruysschaert, Jean-Pierre Van den Daele, Emiel Van Damme, Kris Panis, Mireille Storms, Ivo Vercammen e.a.

Verantwoordelijke uitgever: Pieter Jan Doumen, Flandra Esperanto-Ligo, Frankrijklei 140, B-2000 Antwerpen, Belgio

Advertentietarieven: (alle prijzen zijn in euro)

* Inlassing van 3x dezelfde advertentie van een drukklaar geleverd exemplaar
BTW-tarief van 21% op deze tarieven.

	1-malig	3-malig*	6-malig*
formaat 1/1	257	625	1000
formaat 1/2	150	375	600
formaat 1/3	110	275	440
formaat 1/4	80	200	320
formaat 1/8	55	140	220
formaat 1/12	30	75	120

TEN GELEIDE

Beste Lezers en Lezeressen,

Voor u ligt het 278-ste nummer van *Horizon-taal* met interessante lectuur en belangrijk nieuws. Op 6 januari kocht de Vlaamse Esperantobond in Antwerpen een huis voor 239.000 euro ter vervanging van het vertrouwde huis in de Frankrijklei, dat onze verenigng huurde van het Instituut Hodler ‘68. Daar de huurovereenkomst eindigt op 31 december van dit jaar en FEL het huis niet kan kopen wegens de hoge vraagprijs, moet onze vereniging het huis verlaten. Ons ‘nieuwe’ huis ligt in de Lange Beeldekensstraat op het nummer 169 op enkele kilometers afstand van de Frankrijklei.

Pieter Jan Doumen, Hoofdredacteur.

LA TEZO DE LA HIND-EŬROPA LINGVO (2)

Sed kie vivis la hind-eŭropanoj?
La germanistoj de la antaŭa jarcento kredis, ke temas pri ia origina norda raso. El tio ekestis kampanjo de arĥeologiaj serĉadoj financata de Himmler. Ekde tiu momento oni serĉis pli oriente. En Ukrainio oni malkovris la spurojn de la neolitika civilizacio «kurgana», kiu pli konvenas. Sed kiu kuraĝus pruvi, ke nia hipoteza kurgana prapatro nomis «guow» la animalon, de kiu li tiris ĉiumatene bonan glason da lakto?
Tial la franca arĥeologo Jean Paul Demoule dubas pri la ekzisto mem de la hind-eŭropanoj, kaj do ankaŭ pri ilia lingvo. Laŭ li la diverĝo de la lingvoj devis okazi multe pli frue ol ĉiu konata historio, kio faras malverŝajna la malkovron de tekstoj kiuj povus subteni tiun tezon: «La tri plej antikvaj pruvitaj hind-ĝermanaj lingvoj – la sanskrito de la veda, la micena kaj la hitita, kiuj estis parolataj plej frue ĉirkaŭ la jaro 1500-a a.K., jam estis tiel for malproksimiĝintaj unuj de la aliaj, ke ilia separo certe okazis plurajn dekojn da jarcentoj pli frue.»
La genealogia arbo de lingvistika familio supozigas, ke oni povas rekonstitui homajn grupojn inter la origina tribo kaj la pruvitaj branĉoj: la slava, balta, ĝermana, kelta, greka, hind-irana, hitita kaj itala. Estas kurioze konstati ke ĉi tie, tute kiel por la evolucio, oni ĉiam serĉas mankantan ĉeneron, kiun oni neniam trovas. Tiel, dum la lastaj du jarcentoj, oni povis fari neniun paŝon en tiun direkton. Eĉ la balta-slava, pri kiu oni supozas, ke ĝi estas la plej malfrua branĉo, restis lingvistika hipotezo. Koncerne la ekzakta klasifiko de la konataj lingvoj, ĝi varias laŭ la aŭtoroj. F. Bopp volis enfermi la kaŭkaziajn dialektojn en la hind-eŭropan. R. Bask difinis ian «skitan» familion, kiu entenis la finno-ugran, la samojedan, la turkan, la mongolan, la tunguzan, la eskiman, la baskan, la kaŭkazan kaj la dravidan…!
Aliflanke la amerika lingvisto C. Massica, farante la liston de la 30 karakteristikoj de la hinda, montras, ke la strukturaj similaĵoj estas pli fortaj inter tiu ĉi hind-eŭropa lingvo kaj aliaj, nehind-eŭropaj lingvoj, kiuj estas geografie pli proksimaj (la dravidaj lingvoj kaj la japana), ol inter ĝi kaj la malproksimaj hind-eŭropaj lingvoj.
E. Benveniste elektis kiel familian kriterion la sociajn instituciojn prefere al la gramatiko. Tiel li malkovris komunajn trajtojn: ian patriarkan parencecan sistemon, la reĝan funkcion ligitan al jura funkcio, la komercan vortaron, ktp.
Sed kiel rimarkas Demoule, «por esti certa, ke la malkovritaj strukturoj estas specife hind-eŭropaj, oni devus kontrasti ilin al nehind-eŭropaj socioj, vivantaj en sama epoko en la sama geografia regiono kaj kun komparebla grado de socia komplekso». Tio tute ne estas la kazo.
La hipoteza «kurgana» kulturo deriviĝas de la nomo kiun la popoloj de la stepoj donas al siaj tombomontetoj. Ĝi karakteriziĝas cetere per la ĉaro (la radiko «vegh» de la komuna hind-eŭropa vortaro), la plifortigita urbo (radiko «plas», kiu donis la grekan «polis» (urbo)) kaj la hakilo (pelekus, parasu). La semitoj, la sumerioj kaj la finn-ugroj ankaŭ havas la ĉaron, kaj plifortigita urbo ekzistas en la Mez-Oriento, dum la vorto por hakilo certe venas de la sumera «balag». La Ĉinio de la 3-a jarmilo a.K. ankaŭ havis ilin kaj oni konservas tie ankoraŭ ĉiam la tradicion de la tombomontetoj.
Koncerne la ekzisto de komuna strukturo inter la mitoj de la diversaj hind-eŭropaj popoloj, kiel montris G. Dumézil, ĝi ne implicas etnan specifecon, tiom pli ĉar A. Yoshida kaj T. Obayashi montris okulfrapajn similecojn inter la plej antikva japana panteono kaj la rekonstituita hind-eŭropa panteono.

Tiel kelkaj inteligentaj rimarkoj sufiĉus por neniigi la tezon de la hind-eŭropanoj, kaj do ankaŭ de ilia lingvo: ju pli la komuna origino ŝajnas evidenta je la unua rigardo, des pli ĝi ŝajnas malaperi, kiam oni proksimiĝas al ĝi. La respondo de J. Haudry estas signifa tiurilate, tiel per siaj postulatoj kiel per sia fragileco:

La elirpunkto estas tio kion de Saussure nomis la arbitreco de la lingvistika signo… Se estas nenia natura ligo inter la franca koncepto «père» kaj la koresponda vorto en iu ajn lingvo, la konkordanco inter la latina «patro», la greka «pater», la sanskrita «pitar» ktp., postulas racian eksplikon. Fojfoje oni hezitas inter depruntaĵo kaj heredaĵo por iaj vortoj, sed kiam temas pri gramatikiloj kiel la finaĵoj de la substantivoj kaj verboj, la sufiksoj kaj la prefiksoj, la hipotezo de depruntaĵo povis esti eliminata. Temas do pri komuna heredaĵo… Tio estas la kutima evolua skemo: iu komuna lingvo dialektiĝas, la dialektoj diverĝas, iuj el ili fariĝas komunaj lingvoj, kiuj siavice dialektiĝas, diverĝas, ktp. La ekzisto de lingvo implicas tiun de ĝiaj parolantoj. Uzata singarde kaj kritike la lingvistika paleontologio permesas formi verŝajnan kaj ĉiam korekteblan tabelon de hind-eŭropa civilizo, kiun oni devas identigi sur unu el ĝiaj geografiaj lokoj, konataj de la prehistoria arĥeologio.

Eĉ formulita en konvinka tono, la argumento de aŭtoritato valoras nenion en la scienca debato. Postulatoj postulas justigajn faktojn, sed ni ne povas dubi pri la lucideco de tiuj sciencistoj kaj profesoroj, nek pri la graveco de la daŭrigo de tiu studo pri tiel malforte subtenata tezo.

Malgraŭ ĝia nekohereco, la hind-eŭropa popolo troviĝas en niaj lernejaj libroj kaj enciklopedioj. Oni do ne povas abandoni ĝin al ĝia neekzisto sen defendi ĝian gravecon kaj sen esperi, ke iam naskiĝos la ĝermoj de klara kaj realisma teorio pri la origino de la lingvoj. La unua paŝo devas esti reiro al la tereno de la etimologio kaj rigardi trans la artajn limojn de la hind-eŭropa mondo. Ekzemple la bretona kaj la angla havas gramatikan sistemon tiel malproksiman de la sanskrito kiel de la ĉina. Kontraŭe la kanura, lingvo parolata en la centro de Afriko, posedas verajn deklinaciojn.

En 1938 Gaudiche faris liston de 100 asiriaj vortoj kiuj multe similas al la francaj kontraŭpartoj. Ni citas kelkajn el ili:

adiri	adorer (adori)	kararu	courir (kuri)
kadu	cadeau (donaco)	gurus	gros (dika)
karatu	court (kurta)	latu	lutter (lukti)
kafir	chèvre (kaprino)		

Kia paradokso! Iuj sciencistoj serĉis kun malespero popolon en Ukrainio kiun oni povis nomi hind-eŭropa, kaj jen ke inter Ĥaldeo kaj Egiptio antikva popolo manipulis hind-eŭropan vortaron! Tiu parenceco kun la antikvaj mediteraneaj lingvoj estas jam de longe konata. Jam en 1828 en siaj «Observoj pri la radikoj de la semitaj lingvoj» M. Klaproth aperigis komparan liston de hebreaj, arabaj kaj sanskritaj radikoj. Jen ekzemplo:

Kat (mortigi, tranĉi)

→ **araba**	K'atta, K'attaba	tranĉi
	K'atama	mordi
	K'adda	tranĉi en la longeco
→ **hebra**	Qatal	mortigi
	Qatab	tranĉi
→ **sanskrita**	K'had	mortigi, vundi
	Kut'h	mortigi
	Kutt	tranĉi

Kaj tiu samtempulo de Schlegel kaj Bopp signalis ankaŭ la anglan *to cut* (tranĉi), la persan *kouchten* (mortigi) kaj la turkan *kes-mek* (tranĉi), kiuj apartenas al la sama radiko. Oni do ne atendis la skolon de Heidelberg por malkovri radikojn komunajn al pluraj grandaj lingvistikaj familioj.

Tiu fakto povus esti eksplikata per la semantika valoro de la diversaj sonoj. Tio estis cetere la interpreton de Schlegel mem. Por li la homo origine estis sentema al la fundamenta signifo de la sonoj, al la natura valoro de la literoj kaj silaboj. Li trovis la rilaton inter sono kaj ideo. Sed Bopp renoncis al tiu hipotezo. Ekde 1832, en sia «Gramatiko komparita» li deklaris: «Estas nur la mistero de la radikoj aŭ, en aliaj vortoj, la kaŭzo kial iu primitiva koncepto estas ligita al iu sono kaj ne al alia.» Metante kiel principon la arbitron de la signo aŭ, se paroli kiel tiuj aŭtoroj, la foresto de rilato inter signifanto (la vorto) kaj signifato (la senco), la universitata lingvistiko provis ekspliki la lingvajn faktojn sen iam kompreni ilin. Kaj kiam malfruaj skrupuloj restarigis iun semantikon, eĉ iun semiologion, oni volis vidi en la signifo nur socian konvencion konsekritan de la kutimo. Sed kial tiu senco, eĉ konvencia, ligis sin al iu grupo da literoj prefere al alia? Jam preskaŭ du jarcentojn oni ne kapablas klarigi tiun fenomenon.

Post rapida progreso inter 1830 kaj 1880 la historia lingvistiko komencis piedfrapetadi. Oni tamen nur turniĝis en rondo. Saussure, la fondinto de la moderna lingvistiko, jam antaŭsentis tion. Oni ne sufiĉe rimarkigis, ke li rifuzis publikigi sian faman «Cours de Linguistique Générale» (Ĝeneralan Lingvistikan Kurson). Necesis rekonstitui ĝin post lia morto helpe de la notoj de siaj studentoj (1975). Sed oni ne sufiĉe komprenis, kiom li dubis pri siaj propraj principoj. Tial li skribis en 1894 al Antoine Meillet: «Mi abomenas la malfacilaĵon kiun mi ĝenerale havas por skribi nur dek prudentajn liniojn pri lingvaj faktoj. Tio finiĝos malgraŭ mi per libro, en kiu mi eksplikos sen entuziasmo, kial ne estas unu termino uzata en lingvistiko al kiu mi donas ian sencon.»

La zorgo ricevi la neelĉerpeblan riĉecon de la lingvistikaj faktoj devigas nin rifuzi kaj la postulaton de Saussure kaj la tutan teorion de la hind-eŭropa etno, kiu fondiĝis sur li. En siaj «Observoj» de 1828 Klaproth jam komprenis, ke la radikoj de ĉiuj lingvoj estas unusilabaj».
Oni devas tamen koncedi, ke la sono kaj la senco konspiras. La riĉaj perspektivoj kiujn ofertas la postulato de la absoluteco de la signo permesas al ni forlasi sen bedaŭro kaj eĉ kun malpezigo tiun fantasmagorian hind-eŭropan antaŭulo kun liaj nordaj nebuloj, liaj siberiaj potoj kaj lia himalaja akĉento.

(D. Tassot, el la revuo *Science et Foi*)

LA SENGLORA REGRESO DE LA VALONA LINGVO

«*A jou di pihi so'ti tchåsseûtes! Quèle afère!*» resonas el la drinkejo la stertoranta ridego de maljunulo. La mezuma aĝo de la klientoj troviĝas super sepdek jaroj. «*Attention de ne pas pisser sur tes chaussures!*» tradukis al mi alia regula kliento. Tradukita en Esperanto: «Atentu, ke vi ne pisu sur viajn ŝuojn!»
La *Café du Centre* (Drinkejo de la Centro) estas unu el la plej malgrandaj drinkejoj de Namuro. Estas ankaŭ unu el la malmultaj kafejoj, kie la klientoj parolas preskaŭ ekskluzive valone inter si. Estas la kutima kafejo de la organizo *Royale Moncrabeau de Namur* (reĝa asocio Moncrabeau de Namuro), foklora asocio, kiu defendas ekde 1843 la valonan patrimonion. «Kiam ni konvenas, ni parolas nur valone,» diras dekano De Vos, dum li trinkas bluan bieron de Chimay. «*Li Walon, c'èst nosse lingade* (la valona estas nia lingvo.) La valona estas multe pli suka ol la franca. Provu rakonti maldecan ŝercon en la franca: tio ne sukcesas.
«Kvankam la valona kaj la franca similas unu al la alia, ili havas malmultan komunan,» certigas Michel Francard, profesoro de franca lingvistiko en la universitato de Louvain-la-Neuve. «Tute kiel la franca la valona devenas de la latina, sen esti franca dialekto.Tamen estas grandaj diferencoj. En multaj dialektoj ne estas diferenco inter viraj kaj virinaj artikoloj. Ankaŭ la vortordo diferencas. En la valona la adjektivo staras antaŭ la substantivo, dum en la franca ĝi staras plej ofte post la substantivo.»
Sur la stratoj la valona estas revenanta. Tiamaniere multaj namuraj kafejoj gluis sur sia antaŭa glaco la devizon *Po bwère, gn-a nin dandjî d'coutia* kun la tradukon en la franca: «Pour boire, pas besoin de couteau (por trinki vi ne bezonas tranĉilon)». Ankaŭ dum la valonaj festoj ĉiujare komence de septembro la lingvo ricevas multan atenton, kiel interalie la frumatena meso en la valona.
De Vos prezentas al mi Jean-Pierre Lamy, reĝisoron de Tine Briac [pron. Briak], teatra trupo kiu ludas ĉiujare du teatraĵojn en la loka dialekto. «Fariĝas ĉiam pli malfacile trovi geaktorojn, ĉar la gejunuloj parolas ĉiam malpli la valonan,» li eksplikas. La teatraĵoj tamen restas tre popularaj. La prezentoj ĉiam altiras plenajn salonojn.
Malgraŭ la multaj iniciatoj la valona ne fartas bone. Francard taksas, ke maksimume 10% de la valonoj (t.e. proksimume 300.000 personoj) ankoraù scipovas la valonan. Li pensas, ke la lingvo havas malbonan estontecon. «Mi pensas, ke pli ol la duono de tiuj parolantoj havas pli ol sepdek jarojn. La valona estas do laŭlitere formortanta».
Iam la situacio estis tute alia. Antaŭ cent jaroj la valona estis la plej multe parolata lingvo de Valonio. Laŭ la lingva nombrado de 1920 80% de la loĝantaro parolis ankoraŭ ĉiutage la valonan. Ankaŭ la pikarda (en la regiono de Mons (Bergen) kaj Tournai (Doornik), la lotaringa (en la regiono de Gaume) kaj la ĉampina en la vilaĝo Vresse-sur-Semois) iam estis la plej uzataj regionaj lingvoj. La franca estis, kiel en Flandrio, la lingvo de la administracio kaj de la plej alta socia klaso.
La granda kulpulo pro la perdiĝo de la valona estas la deviga elementa instruado, diras Francard. Ekde 1920 la valonaj infanoj estas instruataj nur en la franca, kiu estis kondiderata kiel la lingvo de la progreso, kaj tial ĉiuj lokaj lingvoj devis malaperi. La instruistoj eĉ ofte vizitis la gepatrojn por konvinki ilin ne plu paroli la valonan kun siaj infanoj. Tiu politiko estis terure efika. En malpli ol kvindek jaroj Valonio fariĝis praktike komplete unulingve franca. «Ĝis en la okdekaj jaroj de la antaŭa jarcento la uzo de la valona en la lernejoj estis severe malpermesita. Mi ofte estis punata, ĉar mi parolis valone,» rikanis Lamy. «Kiam mi ne lernis mian lecionon, mi ĉiam respondis en la valona. Tiam mi devis forlasi la klason, sed mi tamen ne perdis poentojn.»
Kvankam la nombro de la valone parolantoj regresas ĉiujare, la intereso pri la lokaj dialektoj kreskas. En Namuro ekzistas ekde 1997 la *Scole di Walon* (lernejo de la valona), kie oni instruas la valonan en vesperklasoj. La infrastrukturo de la lernejo respegulas la tristan staton en kiu la lingvo troviĝas hodiaŭ: altaj plafonoj, gisaj radiatoroj, flavgrizaj senkoloriĝintaj muroj kaj supozo de ĉeesto de asbesto. La plimulto de la lernantoj estas pli ol sesdekjaraj. La kursoj estas tamen tre popularaj.
Ĉi-jare estas 26 novaj lernantoj, tiel ke la grupo devis

esti dividita en du klasojn. La lecionoj okazas sammaniere kiel ĉiuj lingvolecionoj, kun tiu diferenco, ke multaj lernantoj jam pli-malpli posedas la lingvon. «Mi sekvas la lecionojn precipe pro nostalgio,» diras Jean-Pierre (58). «Mi ofte aŭdis miajn gepatrojn paroli la valonan, sed mi neniam lernis ĝin antaŭe. Mi esperas povi lerni ĝin nun.»

Pierre, la sola dudekjarulo en la klaso, sidis tie iomete konfuzita. «Mi komprenas nenian valonan vorton. Eĉ miaj geavoj neniam parolis la valonan.» Li tamen esperas iomete lerni la lingvon dum la kurso. «Ni tiom klopodas konservi niajn malnovajn konstruaĵojn, sed tio ĉi estas pli grava. Mi esperas, ke la lernado de la valona povos helpi min kontribui al la konservado kaj restaŭrado de la valona patrimonio. Ni tro longe konsideris la valonan kiel ion negativan. Mi fieras pri nia kulturo.»

Malgraŭ la kreskanta interesiĝo, la aŭtoritatuloj entreprenas nenion por promocii la valonan. Unu el la maloftaj politikaj defendantoj de la valona estas Marc Bolland, la PS-urbestro de de la lieĝa komunumo Blegny. Kiel membro de la valona parlamento li proponis en 2013 reenkonduki la valonan en la franclingvan instruadon. «Mi ricevis multan apogon, sed mi timiĝis pro la vere agresivaj reagoj el Bruselo kaj Valona-Brabanto,» rakontas Bolland. «Ili trovis, ke mi subfosas la belgan ŝtaton, dum mi nur petas atenton pri la kompatinda stato en kiu troviĝas la regionaj lingvoj.»

«Tiu obstina sinteno kontraŭ la lokaj lingvoj havas ĝis hodiaŭ katastrofajn efikojn,» pensas Francard. «Ni tiom provis paroli puran francan lingvon, ke ni tenis nin for de ĉiuj aliaj lingvoj. Eĉ hodiaŭ multaj valonaj gejunuloj esas malmulte motivitaj lerni aliajn fremdajn lingvojn. Ni ankoraŭ estas konvinkitaj, ke la franca sufiĉas al ni. Mi estas certa, ke la valonoj pli enuis lerni fremdajn lingvojn, se ni ne estis forĵetintaj la valonan.»

(El la revuo *Knack*)

DE DUITSTALIGEN VAAK VERGETEN !

«De Duitstaligen worden door de Waalse regering nog altijd te vaak vergeten, » dat zegt het Oost-Belgische lid van het Waalse parlement Jenny Baltus-Möres in een interview. «Ik heb de ervaring opgedaan dat men als Duitstalige zijn probleem zeer duidelijk en vaak moet herhalen eer er iets gebeurt,» zegt de 33-jarige dame in een gesprek. «Ik zie mijzelf bij mijn werk in het regionale parlement vooral in een preventieve rol. Als een nieuw decreet wordt besproken, moet men eerst onderzoeken of men daarbij ook aan de Duitse taal en de belangen van het Duitstalig gebied heeft gedacht. Dat wordt nog altijd veel te vaak vergeten. Zo zijn er bijvoorbeeld diensten van het Waalse gewest die in het Duitstalig gebied geen afdeling of zelfs geen Duitstalige gesprekspartner hebben, wat een discriminatie is ten opzichte van onze burgers,» aldus mevrouw Baltus-Möres. «Die benadeling blijft niet beperkt tot taalkundige problemen. Het is ook problematisch dat veel dingen in Namen eerder vanuit een stedelijk standpunt worden bekeken en georganiseerd. Met de landelijke structuur van het Duitstalig gebied wordt geen rekening gehouden.» Zij zelf voelt zich in Namen geen buitenbeentje, maar toch als een exotische. «Twee Duitstalige afgevaardigden in een groep van 75 zouden wel sneller opvallen.»

ESPERANTO POR VIA SEKURECO DUM LA FLUGO

Mi estas animanto de la labora grupo de Esperanto pri aviado. Mi lancas tiun alvokon en la esperantan komunumon por montri, ke Esperanto povas esti bona solvo por grava aviada problemo. Fakte, mi mem laboris dum 39 jaroj en la aviado, kaj mi povas certigi al vi ĉiuj, ke la angla lingvo, kiun oni trudas al ni, povas esti danĝera. La angla kaŭzis pli ol unufoje mortintojn. Mi ricevis ĉiutage metrojn da papero anoncantajn flugajn akcidentojn kaj incidentojn, des pli ke la aviadaj inĝenieroj plendis, ke tiu lingvo kaŭzas al ili problemoj. Ankaŭ al la pilotoj. Do, mi alvokas ĉiujn esperantistojn subteni min. Mi estas preta skribi rekomendan leteron al ICAO. Tiuj kiuj volas, povas sendi al mi siajn nomojn kaj la nomon de sia lando. Mi petas vin ĉiujn, sendi al mi la adresojn de la ministerioj kiuj respondecas pri la civila aviado en via lando, kaj eventuale la adresojn de la pilotaj sindikatoj de via lando. Mi bezonas tiujn informojn. Estas absolute necese, ke ni igu adopti alian pli facilan lingvon en la aviado: Esperanton. Jen miaj adresoj : elisabeth.lambert935@orang.fr kaj elisabeth1949@outlook.fr

(Elisabeth Lambert, Francio)

LA SKARLATA ARMILO

Brazila ĵurnalistino, dokumentaristino kaj aŭtorino de portugallingva sukcesromano «A Arma Escarlate» (La Skarlata Armilo), naskita en 1985 en Rio-de-Ĵanejro, Renata Ventura, iutage malkovris Esperanton kaj lernis ĝin en kvar monatoj dum restado en Houston, Teksaso, U.Ŝ.A. Ŝi konsideris, ke la scipovo de Esperanto malfermis al ŝi multajn pordojn, kaj ke ĝi multe pli ol antaŭe stimulis ŝian scivolon pri aliaj kulturoj kaj aliaj landoj. En kelkaj monatoj ŝi havis amikojn en la tuta mondo, kaj ŝi ekpartoprenis naciajn kongresojn, kie oni parolas nur Esperante.

En 2006 ŝi realigis la dokumentaran videon «Bionika», uzante bildojn, kiujn ŝi mem registris dum kongresoj de Esperanto, kaj tiamaniere ŝi lude respondis al komento de la verkisto Carlos Heitor Cony, kiu en radio-elsendo, ne celante malutili, kritikis Esperanton, nomante ĝin «bionika». Fine de la produktado Renata ricevis tre belan deklaron de la verkisto, kiu konfesis, ke li estis impresita de la nombro da retpostaĵoj, kiujn li ricevis post sia komento tra la radio: «Neniam kroniko kaŭzis al mi tiom da samtempaj problemoj. Do multaj leteroj de homoj, kiuj diris, ke ili apartenas al asocioj aŭ fakultatoj, homoj kiuj ĉiutage parolas Esperanton hejme, en sia laborejo… Sincere dirite, mi ne sciis tion. Mi ne aljuĝis al Esperanto tiel grandan kaj universalan gradon de disvastiĝo, ne nur en Brazilo, sed tutmonde!»

Renata Ventura havas multajn projektojn, precipe kvinvoluman sekvon al sia romano kaj dokumentarajn filmojn. La granda surprizo de Renata okazis al 29an de januaro 2016, kiam la brita ĵurnalo The Guardian entuziasme recenzis ŝian libron, bedaŭrante nur, ke ĝi ankoraŭ ne estas tradukita en la anglan. Kontraŭe al «Harry Potter» de J.K. Rowling, ŝi preferas la antiheroon Hugo Scarlet, la ĉeffiguron de sia romano: «Hugo havas tian potencialon fariĝi bona persono, kiun ni aklamas ĉiufoje, kiam li foje sukcesas, kaj ni estas afliktaj ĉiufoje, kiam li malsukcesas, tio ne nur por li, sed ankaŭ por miloj da malriĉaj infanoj mizere vivantaj sur la stratoj de la mondo, kiuj estas pli realaj por ni.»

Ŝiaj dokumentaraj videoj «Bionika» rete videblas en la portugala kaj parte en Esperanto.

(Henri Masson)

La ĉi-jara **101a Universala Kongreso de Esperanto**, la plej grava okazaĵo de la esperantista jaro, okazos en la urbo Nitro en Slovakio. Ĉu vi demandas kial veni al Slovakio por la 101a UK?

– Historie unua UK en Slovakio.
– Ekologia kongreso (Eŭrope atingeblas trajne, buse, aŭte, ene de la urbo oni ne bezonos urban trafikon, ĉio kongresrilata estas ene de pieda distanco de 1 km).
– Ekonomia kongreso (la tranoktado-prezoj ekas jam ĉe 7 EUR/nokto, tagmanĝkostoj en restoracio: 3,50 EUR, biero: 1 EUR).
– Nitro estas relative malgranda urbo, danke al kio Esperanto kaj la kongreso estos tre bone videblaj.
– Gastamo kaj gastronomio.
– Eblo malkovri Slovakion (landon meze de Eŭropo, kun tre riĉa historio).
– Nova jarcento de kongresoj (modernigo, novigo de la plej granda Esperanto-kongreso).
– Riĉega junulara programo (Nepre indos ĝin partopreni).
– Riĉa kultura kaj faka programo

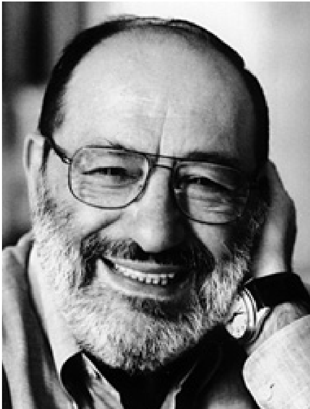
Ĉi-jara kongresa celo estas agi ekstermovade kaj malfermi nian movadon al la mondo. La 101a UK okazos en la tempo, kiam Slovakio prezidos la Konsilion de EU (julio – decembro 2016). Dum la 101a UK la 23–30an de julio 2016 okazos kvar malfermitaj fakaj aranĝoj:

1. Lingvo-politika konferenco de Viŝegradaj landoj V4+ “Perspektivoj de lingva komunikado en EU”.
2. Internacia entreprenista kaj komerca forumo “Investi en koro de Eŭropo – investi en Slovakio”.
3. “Inter-religia renkontiĝo” de reprezentantoj de diversaj religioj.
4. La 20a Internacia Medicina Esperanta Kongreso.

Se vi ne trovis en la listo “la vian” kialon, volonte informu nin pri tio: lkk@esperanto.sk

Pliaj detaloj pri la 101a UK troviĝas ĉi tie: http://www.nitra2016.sk/
https://www.facebook.com/uk2016 http://www.uea.org/kongresoj

UMBERTO ECO

Op 19 februari overleed de Italiaanse auteur Umberto Eco, die bij ons vooral bekend geworden is met zijn roman *De naam van de roos*. Hij heeft echter ook heel wat wetenschappelijk werk gepubliceerd. Eén van zijn boeken, *La ricerca della lingua perfetta nella cultura europea*, is in het Esperanto verschenen als *La serĉado de la perfekta lingvo en la eŭropa kulturo* (zie http://katalogo.uea.org/katalogo.php?inf=5042). Over de Nederlandse vertaling Europa en de volmaakte taal werd in *Horizon-taal* destijds de volgende recensie gepubliceerd.

Naalden in de hooiberg

Het boek van Umberto Eco, Europa en de volmaakte taal, is met grote belangstelling in de Esperantowereld ontvangen, niet in het minst, omdat Eco, tijdens het schrijven van dit boek, zich ook in het Esperanto heeft verdiept en zich a.h.w. tot het Esperanto heeft bekeerd. Misschien is dat wat sterk uitgedrukt, maar hij heeft toch zijn oorspronkelijke sceptische oordeel verlaten, en is de mening toegedaan dat het Esperanto inderdaad een heel grote waarde heeft en ruimschoots de verwachtingen kan inlossen die het schept en het doel dat het nastreeft kan realiseren - tenminste zuiver taalkundig bekeken. Maar waarover gaat het boek?

Eco gaat op zoek naar alle pogingen die – sinds Babel – ondernomen zijn om de mens opnieuw één taal te bezorgen. Maar reeds hier rijst een eerste twistpunt. Is de taalverscheidenheid wel met Babel ontstaan? Een analyse van het Bijbelverhaal en een voorafgaand hoofdstuk leert dat er reeds vóór Babel taalverscheidenheid was. Waarom wordt er dan toch altijd aan Babel gerefereerd? Klaarblijkelijk interpreteerde men de taaldifferentiatie vóór Babel als het ontstaan van tribale dialecten, terwijl de gebeurtenissen bij Babel veroorzaakt werden door een goddelijke vloek.

Hoewel deze Bijbelse tegenstrijdigheid aanleiding geeft tot enige discussie, houdt ze onderzoekers niet tegen om op zoek te gaan naar de „perfecte" taal. Aanvankelijk gaat het om de zoektocht naar de eerste/oorspronkelijke taal, later om pogingen om een universele en perfecte taal te construeren. Het boek behandelt dus de geschiedenis van het zoeken naar die universele taal, vooral toegespitst op wat men in de Middeleeuwen en tijdens de Renaissance op dat vlak heeft gerealiseerd.

De zoektocht van de mensheid naar de universele en perfecte taal begint eigenlijk met de zoektocht naar de Eerste taal. Welke taal heeft Adam in het Aards Paradijs gesproken? Daarbij komt de bovenvermelde tegenstrijdigheid aan het licht, maar wordt ook duidelijk hoe de interpretatie van die verhalen en het denken over de aard van die eerste taal geleidelijk evolueert. Eerst heerst de opvatting dat Adam een volledige taal heeft gekregen. Daarna maakt de stelling opgang dat hij niet een taal kreeg, maar het vermogen tot taal, de mogelijkheid om de dingen te benoemen en zo een taal uit te bouwen.

Geleidelijk aan dwaalt dit zoeken van de eerste taal echter af. Godsdienstige overwegingen krijgen meer en meer de nadruk en „de eerste taal" wordt stilaan de taal tussen de mens, in casu de priesters, en God. Daardoor krijgt de „perfecte taal" stilaan de status van „geheime taal". Op die manier kan de priesterklasse zich een superieure status en de daarbijhorende macht toe-eigenen. Als „geheime taal" wordt ze echter ook bruikbaar in de politiek. Van godsdienst verschuift de zoektocht naar het politieke vlak.

De godsdienstige „universele" taal had echter ook de bedoeling om correct met God te communiceren. Dit aspect van de taal eigenen zich de filosofen toe. Hen gaat het er daarbij niet meer om, om correct met God te communiceren, maar om correct, logisch en éénduidig te denken en de gedachten in taal vast te leggen. Deze filosofische taal krijgt meer en meer een wiskundige inslag. Ze wordt sterk symbolisch en krijgt ook de functie van brugtaal. Een tekst uit één taal, zou via de sterk formele (en dus niet spreekbare) taal perfect in een andere taal kunnen worden overgezet. Deze mathematische taal maakt gebruik van symbolen, cijfers enz. zodat ze niet als een in de dagelijkse omgang bruikbaar communicatiemiddel kan worden beschouwd. Denken wordt gelijkgesteld met rekenen en alles wordt dan ook in wiskundige symbolen vastgelegd. Deze projecten liggen aan de basis van de huidige zoektocht naar vertalen via de computer.

Het bespreken van alle afzonderlijke projecten heeft geen zin, daarvoor moet men het boek zelf lezen. Maar enkele krachtlijnen uit het boek presenteren is wel de moeite waard. Wat eerst en vooral opvalt, is dat veel van wat als moderne ideeën wordt beschouwd, reeds in de Middeleeuwen aan bod kwam. Verder valt het op hoe vele van de principes van woord- en zinsbouw (morfologie en grammatica), die als universeel in het denken naar voren werden geschoven, in het Esperanto hun toepassing vinden. Uit deze geschiedenis blijkt echter ook hoe de wereld geleidelijk aan steeds complexer wordt, de wetenschappelijke verfijning steeds groter, en de mogelijkheden om heel die complexiteit in taal te vatten steeds moeilijker. Zo wordt de mogelijkheid van een universele taal steeds minder voor de hand liggend.

Het uitgangspunt van Eco is trouwens ook dat veeltaligheid een essentieel en typisch kenmerk van Europa is. De spanning tussen cultureel egocentrisme enerzijds en drang naar universalisme, oecumene en vrede zijn daarvan de belangrijkste karakteristieken.

Ten slotte nog twee punten om deze bespreking af te ronden. De oorspronkelijke zoektocht naar de universele taal vertrok vanuit het geloof dat de mensheid ooit één taal heeft gesproken. De hedendaagse zoektocht naar een universele taal is veel pragmatischer en gericht op de toekomst. De noodzaak om boodschappen tot ver in het nageslacht - duizenden en duizenden jaren lang - te bewaren, dwingt de mensheid als het ware zo'n taal te ontwerpen. Het voorbeeld van het gebied waar de Amerikanen hun kernproeven hebben uitgevoerd en dat voor tienduizenden jaren levensgevaarlijk radioactief besmet is, is daarvoor exemplarisch. Niet alleen de waarschuwing doorgeven, maar vooral ze ook doorgeven in een vorm die ook voor wezens die onze culturele achtergrond niet hebben - b.v. buitenaardse wezens - lijkt een onoverkomelijk probleem, omdat wij onszelf nu eenmaal niet los kunnen maken van onze culturele eigenheden. En omdat stappen of principes die voor ons logisch zijn, niet an sich logisch zijn. Ze behoren toe aan een systeem en men kan ze enkel logisch begrijpen als men het systeem kent. Maar hoe kan men de kennis van dat systeem doorgeven?

Laat ik nog even stilstaan bij de vraag of Eco aan het Esperanto zijn zegen geeft. Ongetwijfeld besteedt hij ruime aandacht aan het fenomeen Esperanto en beoordeelt hij het erg positief. Maar Eco is een wetenschapper. Zijn zoektocht naar pogingen en realisaties om een universele taal te ontwerpen, lijken doorheen gans het werk het utopische van de idee te onderstrepen. Wel is het jammer dat door slordigheden - gedeeltelijk in de vertaling, maar ook enkele van Eco zelf - nogal wat fouten in de Esperanto-voorbeelden voorkomen.

gvd

Umberto Eco, Europa en de volmaakte taal. Amsterdam, Agon, 1995. 368 p., Illus., 13 x 19.5 cm.

Marjorie Boulton (1924) estas angla aŭtorino, verkanta kaj en la angla lingvo kaj en Esperanto. Ŝia verkaro ampleksas poeziaĵojn, dramojn, novelojn, rakontojn kaj eseojn. Krome ŝi tradukas. De la 27a de septembro 1953 ĝis la 8a de majo 1954, Marjorie Boulton kaj William Auld korespondis poŝtkarte. El ĉi tiuj 'Rimleteroj' mi proponas unu poemon.

LUNO

Febre flavruĝa, froste pala,
aŭ en nubranda aŭreolo,
la ripetema, nebanala
luno restadas amsimbolo;

mortaj vulkanoj, blankaj valoj
ŝajnas, per mensa tajdotiro,
la rigardanto de fataloj,
la hipnotisto de sopiro.

Aliaj geamantaj ostoj
sub tiu luno senpersona
ripozas en aliaj frostoj,
ostoj estintaj, senbezonaj...

Kaj multaj postvenontaj paroj
kredos pri lunrigard' infane,
en longaj, revobrilaj staroj
sub sama luno, man'-en-mane.

MAAN

Koortsachtig rossig, ijzig bleek,
of in 'n omwolkt aureool,
geneigd om zich te herhalen, (de) niet banale
maan blijft een liefdessymbool;

uitgedoofde vulkanen, blanke dalen
schijnen, door geestelijke "eb en vloed",
de toeschouwer te zijn van lotsbestemmingen,
de hypnotiseur van het verlangen.

Andere gebeenten van geliefden
onder deze onpersoonlijke maan
rusten in andere bevroren gronden,
gewezen gebeenten, niet nodig...

En vele volgende paren
zullen kinderlijk geloven in de maneblik,
terwijl ze lang staan te kijken, vol schitterende dromen
onder éénzelfde maan, hand in hand.

Versoj 1-2. **Febre flavruĝa, froste pala,**
aŭ en nubranda aŭreolo,

Leginte la titolon, ni scias, ke ĉi tie temas pri la luno. Kiel la koloro de la luno povas esti tiom ŝanĝiĝema (variema)?
Ĉio dependas de la atmosferaj kondiĉoj ĉe ni, sur la tero.
Alia vorto por 'flavruĝa' estas kupra°. *koper*
letterlijk:flavo + ruĝa = geelrood
Kial '**febre**' flavruĝa?
Bela kontrasto kun 'froste pala', varmo kaj malvarmo.
Eble febra kiel la amantoj mem?
Ni notu en verso unu harmoniajn son-grupojn: fe- bre / bre- fla – vru- fro- (aliteracioj).
Jen vortelekto eble hazarde° konstruita sed tamen rimarkinda. *toevallig*

Versoj 3-4. **la ripetema, nebanala**
luno restadas amsimbolo;

Kial la luno estus tia?
ripetema, ĉar la ciklo de la fazoj ĉiam ripetiĝas;
nebanala kvankam° oni vidas ĝin oftege° kaj jam de jarcentoj oni parolas pri ĝi. *hoewel* *zeer dikwijls*
Eble nebanala, ĉar ĝi restas, same kiel la suno, mistera?
Kial **amsimbolo**?
Eble diri ke la luno estas amsimbolo estas iom troiga°? Geamantoj aliflanke ŝajnas ami promenadi en la lunlumo? *overdreven*
Kial la luno estus amsimbolo, kaj ne la suno?
La sunon pli ofte ni ligas° al energio. *verbinden*
Kial ĝi **restadas** amsimbolo, kun la sufikso -ad-?
por montri la ege longan periodon

Resume pri strofo 1:
Ĉar ĝi estas tiom kutima, la luno povus impresi kiel banala, enuiga kaj tede° ripetema. Male, pro iaj kialoj la luno daŭre inspiras al ni tiun strangan senton pri amo. *vervelend*

Verso 5. **mortaj vulkanoj, blankaj valoj**

Kio estas '**mortaj**' vulkanoj?
Tiaj, kiaj ne plu erupcias°. *uitbarsten*
Kion sugestas 'blankaj' valoj?
Neprofundaj, malfermaj, dolĉaj.
Jen notinda en ĉi-tiu verso bela son-harmonio !

Versoj 6-7. **ŝajnas, per mensa tajdotiro,**
la rigardanto de fataloj°,

Kion la poetino volas diri per la esprimo 'per mensa **tajdotiro**'?
iro = getrek; tajdo = getij, letterlijk: getijdetrek
La luno kaŭzas la oceanan tajdon kaj nian humoron, kvazaŭ ankaŭ la homa menso konas

La luno kaŭzas la oceanan tajdon kaj nian humoron, kvazaŭ ankaŭ la homa menso konas refluon kaj fluson ("ups-and-downs").
Jam de antikvaj tempoj la homo povis konsideri la lunon kiel okulon **rigardantan** la teron.
Laŭlitere, la komparo temas pri la homa emo° rigardi la lunon kiel misteran ¨ *neiging*
okulon kiu observas la teron.
Kial ni konsiderus la lunon tia?
La kontemplado de la luno ofte **logas**° *lokken* nin al tiaj komparoj, ĉar ĝi jam de miloj da jarcentoj ŝajnas observi la **travivaĵojn**° de la homaro°. *wedervaren; mensheid*
Kio do estas tiu '**fatalo**'?
Kp. PIV: Antaŭfiksita, neevitebla superega° leĝo° de la *opperste; wet*
okazontaĵoj° *toekomende gebeurtenis*
Kion supozigas la unua vorto: '**antaŭfiksita**'?
Ke iu aŭ io antaŭfiksis tiun leĝon.
Kaj la vorto '**superega'**?
Ke neniu leĝo povas esti pli forta.

Verso 8. la hipnotisto de sopiro.
Laŭ la vortaro **hipnotisto** kreas konsciencostaton, karakterizatan de alta sugestiemo°'. *sterke neiging tot het suggereren*
La hipnotisto manipulas niajn sentojn. Do, dank' al la influo de la luno, la deziroj estas/estus manipulitaj.
Notu: hipnoti° = troviĝi en hipnota stato *(gehypnotiseerd zijn)*
Oni hipnotigas/hipnotizas alian; oni metas alian en la hipnotan staton.
Kiel klarigi tian influon°? *beïnvloeding*
Ofte la vido de la luno igas nin revadi pri tia stranga, ege mistera aĵo kaj pro tio, aŭ dank' al tio, dum kelkaj minutoj, la luno vekas, nutras nian sopiron, nian deziron.

Resume pri strofo 2.
La luno estas por homo io mistera! Unuflanke ĝi estas senviva aĵo, aliflanke la homo vidas ĝin kiel spektanto. Efektive, ĝi ŝajnas rigardi, eĉ observi la vivon sur nia tero. Pli eĉ: ĝi influas niajn dezirojn.

Verso 9. Aliaj geamantaj ostoj
Kial tiu aludo° al **geamantoj**? *verwijzing*
Laŭdire° amantoj havas *naar men zegt* specialan ligon° kun la luno. Oni facile *band* povas diveni° kial ! *raden*
Aliaj **ostoj**?
Do temas pri mortaj geamantoj.

verso10. sub tiu luno senpersona
Senpersona = **?**
Ĉu ne priloĝata° *niet bewoond*
Kie ni troviĝas en ĉi tiu verso?
Sur nia propra terglobo.

Verso 11. ripozas en aliaj frostoj,
Kie estus tiuj **frostoj**?
Ne nur en glaciaj landoj sed ankaŭ aliloke: ili estas tutsimple enterigitaj ie ajn, kie vivo malestas° (forestas°) *is afwezig*
do kie ne estas ia korpa varmo .

Verso 12. ostoj estintaj, senbezonaj
Kiel kompreni 'ostoj **estintaj**'?
La ostoj daŭre plu ekzistas. Oni komprenu 'mortintaj ostoj', ili ne plu funkcias kiel 'vivantaj ostoj'.
Kial '**senbezonaj**'ostoj ?
Kp. PIV: senbezona = ne bezonata° *niet nodig*
Estante mortaj, ili estas senutilaj°. *nutteloos*
*Jen notinda **rilato**: luno senpersona...*
ostoj senbezonaj
*kaj la **muzikeco** de tiu vortparo:*
'ostoj estintaj' (agordo konsonantrimo).

Resume pri strofo 3.
La luno frida, senviva pensigas la poetinon pri la mortaj geamantoj. Per nova 'mensa tajdotiro' ŝi nun kondukas la leganton en aliajn 'blankajn valojn' sub tiu luno, alivorte: sur nia tero.

Vs 13-14. Kaj multaj postvenontaj paroj kredos pri lunrigard' infane,
'**lunrigardo**'?
Jen grava, esprimplena vorto pri tiu ege populara ideo, ke la luno **rigardas nin**.
Kial ni emas pensi tion?
Iel° la vido de la luno *op één of andere manier* povas sugesti al ni la bildon de rigardanta okulo.
La vorto '**paroj**' referencas al kiu vorto?
Al geamantoj (verso 9) kaj al amsimbolo (verso 4).
Kial tiaj paroj kredas **infane**?
Enamiĝintaj paroj, kiel infanoj, ne kapablas rigardi la lunon objektive. Ili laŭdire emas° konsideri la lunon kiel ion *neigen* vivantan.

Vs.15-16. en longaj, revobrilaj staroj sub sama luno, man'-en-mane.

Kial tiuj paroj longe staras tie anstataŭ promeni?
Verŝajne ili estas kelkfoje vere impresataj° de la bela nokta spektaklo. *onder de indruk*
Pri kio ili povus revi?
Ili eble amas poezie revadi pri la mistera beleco de la spektaklo, pri neatingeblaj aŭ almenaŭ nun nur esceptokaze atingeblaj celoj°... *doeleinden*
Eble ankaŭ ili emus° revi pri ia ideala vivloko?

Resume pri strofo 4.
En strofo 3 temis pri la pasinteco, nun temas pri la estonteco. Kvankam la luno perdis por la moderna mondo multe de sia mistera beleco, ĝi restos amsimbolo.

PLIAJ KOMENTOJ

La luno

1) Kio estas la **fazoj° de la luno**? *schijngestalte*
La luno havas rondan formon, sed tiu ne ĉiam estas videbla de sur la tero. Kion ni povas vidi, tio estas la parto kiu en iu momento iĝas videbla al ni danke al la sunlumo: jen la tielnomata fazo de la luno.
2) Kio estas **novluno**°? *nieuwe maan*
Komenco de la unua fazo de la luno, kiam ĝi estas apenaŭ videbla, ĉar nur **etparte** prilumata de la suno.
3) Kiam videblas **lunarko**°? *maansikkel*
Kiam malpli ol lunduono estas videbla, inter la novluno kaj la unua fazo aŭ inter la lasta fazo kaj la novluno
4) Kaj kio estas **lunĝibo**°? *wassende/afnemende maan*
Jen fazo de la luno, kiam pli ol la duono kaj malpli ol la tuto de ĝia surfaco estas prilumata de la suno. Do, inter la unua duonluno kaj la plenluno, kaj inter la plenluno kaj la lasta duonluno.
5) Kiam ni diras ke estas **plenluno**?
Kiam la lunrondo estas plena, alivorte kiam la luno montras al ni sian tute plenan flankon.
Kiel oni povas informiĝi pri la ĉiutaga stato de nia natura satelito?
Kio estas **luneklipso**°? *maansverduistering*
malapero kompleta aŭ parta pro trairo en la ombro aŭ duonombro de nia tero.
6) Kio estas **lunatiko**°? *maanzieke*
Homo ege kaprica kaj humorŝanĝa.
Kial tia nomo?
Pro la fakto, ke la luno daŭre ŝanĝiĝas.
7) Kio estas **alluniĝi**°? *op de maan landen*
Manovri por malsupreniri al ĝi kaj suriĝi sur ĝin.
Kio estas **surluniĝo**°? *maanlanding*
La alveno sur la surfacon de la luno de spac-veturilo°. *ruimteschip*
La unua kunhoma sukcesa surluniĝo estis tiu de la usona° Apollo 11; la 21an de julio 1969. La unua homo kiu metis la piedon sur la lunon estis la usonano Neil Armstrong. *Amerikaanse*
Kial en nia moderna tempo, la luno perdis multe de sia mistera influo?
Pro la fakto, ke la homo nun sukcesis **alluniĝi**, la luno perdis multe de sia multjarcenta° mistero. *eeuwenoud*
Sed... io de ĝi, ĉar ĝi daŭre reaperas en nian vivon kiel eterna, muta° **spektanto**. *sprakeloos, stom*
Eble influas ĝia rilato kun la vespero kaj la nokto. Pro tio ĝi iel sugestas trankvilon, ripozon, revadon, tute kontraste al la suno.

La lunkalendaro° *maankalender*

Lunkalendaro baziĝas sur la ciklo de la lunfazoj.
Kio estas **lunjaro**?
la daŭro de dek du lunaj monatoj.
Kio estas **lunmonato**?
Lunmonato estas la tempo inter du sinsekvaj fojoj ke la luno troviĝas en la sama pozicio rilate al la tero. Ekzistas variaj kalkul-metodoj kun la sekvo, ke ankaŭ variaj rezultoj eblas.
La **islama** lunkalendaro, ekzemple, konsistas el 12 monatoj de alterne 30 kaj 29 tagoj. En tiu ĉi kalendaro la novluno estas ĉe la komenco de la monato.

José Argüelles (1939-2011), amerika Nov-Aĝa aŭtoro, baziĝis sur la **majaa** kalendaro kaj proponis **lunkalendaron** de 13 monatoj, ĉiu kun 28 tagoj, kaj do entute kun jaro de 364 tagoj.
Kiujn avantaĝojn tia kalendaro povus havigi?
Tia kalendaro montrus la **naturajn ciklojn**° de la luno ĉirkaŭ la tero. *cyclus*
Efektive, dum unu rondiro de la tero ĉirkaŭ la suno, la luno rondiras ĉirkaŭ la tero **13 foje**.
Laŭ tiu aŭtoro, la lunkalendaro de 13 monatoj estus bona, natura alternativo.
Efektive, la luno jam de jarcentoj influas nian vivon surtere per sia preskaŭ ĉiutaga apero en la ĉielo kaj ankaŭ i.a. pro la

tajdoj° **de la maro**. Tia kalendaro donus al ni 'naturan tempon', bazitan sur la movojn° de suno, tero kaj luno, dum nun ni vivas en kalendara jaro sen ia ajn ligo kun la natura situacio, do tute artefarita°. *getijden* *bewegingen* *kunstmatig*

Jen eble pli logika kalendaro ol nia nuna **gregoria kalendaro**, enkondukita de la papo Gregorio en la 16a jarcento.

Eble ankaŭ ni povas kompreni la strangan esprimon de Z.: **Li mensogas kiel kalendaro** ?
Hij liegt als een almanak.

N.B. Kio estas **ŝir(folia)kalendaro**? *scheurkalender*
Kalendaro, kies foliojn oni ĉiutage devas deŝiri°. *afscheuren*

__La luno en aliaj lingvoj__

Porter des **lunettes**° pour lire *bril dragen*
Uzi okulvitrojn por legi.

Angle kaj france oni parolas ankaŭ pri la luno rilate al la unua tempo de **edzeco**°, kiam feliĉo superregas°. Oni tiam parolas pri... **honeymoon** kaj **lune de miel**. *echtelijke staat* *overheerst*

Jen bone konata franca kanteto:

Au clair de la lune, mon ami Pierrot,
prête-moi ta plume, pour écrire un mot,
ma chandelle est morte, je n'ai plus de feu.
Ouvre-moi ta porte, pour l'amour de Dieu.

Ĉe la **lunlumo**, amiko mia, Pedreto,
pruntedonu al mi vian plumon, ke mi skribu vorteton,
mia kandelo mortis, mi ne plu havas fajron.
Malfermu la pordon, pro l' amo de Dio.

ESPRIMOJ PRI LA LUNO

__Zamenhof__

Vespere ĝuu lunon, sed ne serĉu la sunon.
Alivorte?
Kontentiĝu pri tio, kion vi havas kaj ne provu atingi neeblaĵojn.

Nenia feliĉo maturiĝas sub la luno *(sur la tero).*
Kion ni pensu pri tia ideo?
Jen ege pesimisma deklaro!
Tamen oni certe povas imagi en kiaj cirkonstancoj iu emus esprimi tian opinion !

__Aliaj__

Montri sian lunon.
Jen esprimo uzata kelkfoje pri homoj, kiam... ies° **nuda postaĵo** estas videbla. *iemands*
Ĉiu certe komprenos la 'poezian' komparon.

Peti pri la luno /peti la lunon =?
peti neeblaĵon°. *iets onmogelijks*

__**W.Auld pri la luno en 'La infana raso':**__

Mi vidis la lunon salti kaj ŝanceliĝi°, *wankelen*
petola° luno, vi estas ebriulo!' *ondeugend*

Kial la luno estus petola kaj ebriulo? *dronkaard*
Ĉu eble ĉar ĝi daŭre /ĉiunokte ŝanĝiĝas?
Ebriulo riproĉas aliajn pro ebrio, do ankaŭ la Ŝanĝeliĝe vidatan lunon.

Noteto: en la ndl. kaj la franca oni dirus: '**ebriulino**' sed en la angla ĉiuj astroj, ĉiuj aĵoj° estas neŭtraj. *dingen*

__***Amuza kromekzerceto:***__
Lerni flue retraduki esperanten ĉiujn nederlandajn tradukaĵojn !

TRADUKEKZERCOJ

__Antaŭa__

1) La almanako kaj la gazeto __alportas__ la mensogojn en la landon.
2) __Propagando__ estas la arto alian kredigi pri tio, kion vi mem ne kredas. (Huizinga).
3) La __entuziasmo__ de la aŭskultantoj montriĝis en laŭtaj aplaŭdoj.
4) Peti sian eksigon/Eksiĝi pro sankialoj.
5) Longa estas la vojo per lecionoj, mallonga kaj efika (celtrafa) per ekzemploj. (Seneca).
6) Li iris/marŝis kun diklipo/lipmienante kun paŭta grimaco.
7) Kelkfoje/Iafoje la sento parolas pli forte ol la prudento/intelekto.
8) Iu ajn/Ĉiu iĝas poeto, eĉ la plej proza ulo, se/kiam la amo lin kaptas (Plato).
9) Kio estas amo? La bezono eskapi de si mem. (Baudelaire).
10) Oni kaptas pli da muŝoj per kulero da mielo ol per barelo da vinagro.

__Nova__

1) Dat zal gebeuren als de maan drie tuiten heeft. *Dat zal nooit gebeuren.*
2) Als de maan vol is, schijnt ze overal. *Als iemand gelukkig is, kan iedereen dat zien.*
3) Bij hem komt de maan al door de wolken/de bomen. *Hij begint kaal te worden.*
4) Het is rosse maan. *Er is ruzie in het huishouden.*
5) Tegen de maan blaffen. *Loze bedreigingen uiten, iets doen wat totaal niet helpt.*
6) Ergens een blauwe maandag geweest zijn. *Ergens maar een korte tijd geweest zijn.*
7) Naar de maan grijpen. *Het onmogelijke willen doen.*
8) Iemand naar de maan wensen. *Iemand verwensen.*
9) Het geld is naar de maan. *Het geld is op.*
10) Loop naar de maan! *Loop naar de duivel ! Loop heen !*

E. Van Damme
Albert I-straat 44.
BE - 1703 Schepdaal

DE TAAL EN DE STIJL VAN ZAMENHOF (2)

Maar de wens zich uit te drukken of de eenvoudige natuurlijke volgorde van de ideeën kan ertoe leiden dat men verlangt de gewone woordvolgorde te veranderen; en dat is altijd mogelijk dank zij de maatregelen om de helderheid te verzekeren. Men kan wensen bijvoeglijke naamwoorden te bena-drukken, of wanneer hun betekenis bijzonder belangrijk is, te zorgen voor een contrast: «*Anstataŭ la lacigitaj batalantoj aperos batalantoj novaj»; «kontraŭ la ideo de Lingvo Internacia entute kaj de lingvo arta speciale*,» - of wanneer het bijvoeglijk naamwoord zelf door een bepaling wordt gevolgd: «*Marta eniris en vastan ĉambron, lumitan de du grandaj fenestroj, elirantaj sur multehoman straton*». Het voorwerp van een werkwoord kan men ook benadrukken zonder een misverstand te moeten vrezen: «*Kondamnon mi ne timas, nur venĝon mi avidas*», «*eĉ monstron admiras, kiu ame deliras*» enz.

De bijwoorden, die niet onderscheiden kunnen worden door een naamvalsuitgang, mag men niet van plaats veranderen, maar blijven staan voor het te bepalen woord, want dat zou ook de betekenis van de zin wijzigen en verwarring stichten: «*Li klare volis informi siajn kolegojn*» heeft niet dezelfde betekenis als «*li volis klare informi siajn kolegojn*». Ook de regel betreffende de plaats van bijwoorden zoals: *ne, nur, ankaŭ, eĉ, almenaŭ* enz., is ook een van die vangrails die door de wijsheid van Zamenhof werden voorzien. Dat staat er borg voor dat wij «***ne** tute scii*» niet verwarren met «*tute **ne** scii*», «***ne** ĉio utilas, kio brilas*» met «*ĉio, kio brilas, **ne** utilas*», «***ankaŭ** ŝi estis nomata Amelio*» en «*ŝi estis nomata **ankaŭ** Amelio*», enz.

Tot nu toe sprak ik over enkelvoudige zinnen. Het kan echter gebeuren dat de gedachtenstroom het noodzakelijk maakt verscheidene zinnen in een volzin aaneen te schakelen, maar ook in dat geval was Zamenhof gewoon het oor van zijn luisteraar te leiden door middel van een reeks symmetrische woordjes, die elkaars echo zijn en fungeren als geluidswegwijzers. Dat gebeurt bij betrekkelijke bijzinnen: «***kiu** regalas per ŝtonoj, **tiun** oni dankas per bastonoj*», en is vooral frappant in oorzakelijke en voorwaardelijke bijzinnen: «***Ĉar** simila konstruo de lingvo estas tute fremda por la Eŭropaj popoloj, **tial** mi tute alkonformigis tiun ĉi dismembriĝon de la lingvo al la spirito de la lingvoj Eŭropaj» -«**Se** ĉiu balaos antaŭ sia pordo, **tiam** en la tuta urbo estos ordo*» enz. Vaak vindt men in de stijl van Zamenhof dergelijke pleonasmen, die wij nu als overbodig beschouwen: «*Estis Paska mateno, **tiel** same **kiel** tiam, kiam li pensis, ke li eltrovis*…», of: «*Simile kiel **tiam**, **kiam** min la brako de l' diin' savante kaptis.*» Maar wij moeten beseffen dat Zamenhof zoals een ontdekkingsreiziger voor een onbekende streek stond, en dat hij bij iedere stap zich ervan bewust was, dat zelfs de kleinste oorzaken van misverstand moesten vermeden worden, want alleen al door hun bestaan zou hij de mogelijke erkenning van zijn internationale taal in gevaar gebracht hebben.

Na die gedetailleerde bemerkingen, zou ik een rechtstreekse indruk willen geven van de stijl van Zamenhof en van zijn meest karakteristieke kenmerken, en zo aantonen, dat de lengte van een volzin niets afdoet aan zijn gemakkelijk begrip dank zij de precieze constructie van de zinsdelen. Ik koos twee stukjes, waarin ik trachtte de uitdrukkingswijze van de gedachte te verduidelijken door de typografische schikking. In de lange zin komt na een complex onderwerp het hoofdwerkwoord, waarvan twee ke-bijzinnen afhangen, waarvan de tweede nogal lang is dank zij de aanwezigheid van eigen bijzinnen:

«La aŭtoro de la lingvo Esperanto,
kiu dedicis al sia ideo sian tutan vivon, komencante de la plej frua infaneco,
kiu kun tiu ĉi ideo kunkreskiĝis kaj estis preta ĉion oferi al ĝi, konfesas mem,
ke lian energion subtenadis nur tiu konscio,
ke li kreas ion tian,
kio neniam ankoraŭ ekzistis,
kaj ke la malfacilaĵoj
kiujn li renkontadis en la daŭro de sia laborado,
estis tiel grandaj kaj postulis tiom multe da paciencо,
ke,
se Volapük estus aperinta 5-6 jarojn pli frue,
kiam Esperanto ne estis ankoraŭ finita,
li certe perdus la paciencon kaj rifuzus la pluan laboradon super sia lingvo,
malgraŭ ke li tute bone – konsciis la grandegan plibonecon de sia lingvo antaŭ Volapük.»

Het tweede voorbeeld is opgebouwd volgens een ander model: van het hoofdwerkwoord hangt een reeks van vier ke-bijzinnen af, waarvan ook de laatste bijzin zelf vier kiu-bijzinnen heeft, zodat de uitbreiding van de volzin toeneemt samen met de emotie:

«Ni montros al la mondo,
ke reciproka kompreniĝado inter personoj de malsamaj nacioj estas tute bone atingebla,
ke por ĉi tio tute ne estas necese,
ke unu popolo humiligu aŭ englutu alian,
ke la muroj inter la popoloj tute ne estas io necesega kaj eterna,

ke reciproka kompreniĝado inter kreitaĵoj de tiu la sama speco estas ne ia fantazia revo, sed apero tute natura apero,

kiu pro tre bedaŭrindaj kaj hontindaj cirkonstancoj estis nur treo longe prokrastita,
sed kiu pli aŭ malpli frue nepre devis veni,
kaj kiu fine nun venis,
kiu nun elpaŝas ankoraŭ tre malkuraĝe, sed, unu fojon ekirinte, jam ne haltos kaj baldaŭ tiel potencege ekregos en la mondo,
ke niaj nepoj ne volos kredi,
ke estis iam alie,
ke la homoj, la reĝoj de la mondo, longan tempon ne komprenis unuj la aliajn!»

In deze twee volzinnen voelt men niet alleen de lange adem van de redenaar, maar eerder het onvermoeibare geduld van de leraar, die wil aantonen, dat hij het bij het rechte eind heeft en geen enkel nuttig argument weglaat. Men voelt zijn passie, maar een beheerste passie, onderworpen aan zijn intellect. Tegenover deze twee uittreksels stel ik een ander, waarin de vurige ziel van Zamenhof zich niet uitdrukt met zeldzame woorden of in gecompliceerde zegswijzen, maar met eenvoudige, emotionele omkeringen:
«Sankta estas por ni la hodiaŭa tago. Modesta estas nia kunveno: la mondo ekstera ne multe scias pri ĝi, kaj la vortoj, kiuj estas parolataj en nia kunveno, ne flugos telegrafe al ĉiuj urboj kaj urbetoj de la mondo; ne kunvenis regnestroj nek ministroj, por ŝanĝi la politikan karton de la mondo,; ne brilas luksaj vestoj kaj multego da imponantaj ordenoj en nia salono,; ne bruas pafilegoj ĉirkaŭ la modesta domo, en kiu ni troviĝas, sed tra la aero de nia salono flugas misteraj sonoj, sonoj tre mallaŭtaj, neaŭdeblaj por la orelo, sed senteblaj por ĉiu animo sentema: ĝi estas la sonoj de io granda, kiu nun naskiĝas».

Hier voelt men de redenaar, en wat zeldzamer is, een redenaar die de kunst niet laat primeren boven zijn oprechtheid.
De plaats van Zamenhof in de literatuur is uitzonderlijk en enigszins uniek. Wij kennen natuurlijk andere schrijvers, die hun taal gebruikten voor andere noden dan de stoffelijke van iedere dag, en die dank zij de kracht van hun genie haar een definitieve vorm en literaire waarde gaven, zodat aan hun volgelingen de taak toekwam de geërfde uitdrukkingsmiddelen te perfectioneren en orde te scheppen in de verkregen schat: typische voorbeelden van dergelijke persoonlijkheden zijn Homerus voor het Grieks, Cicero voor het Latijn, Dante voor het Italiaans, Luther voor het Duits.
Maar Zamenhof is iemand apart. Natuurlijk kan hij op lieterair gebied niet wedijveren met de zojuist geciteerde schrijvers, die een onuitwisbare stempel drukten op het proza en de poëzie van hun taal. Maar hij speelde een belangrijke en essentiële rol in de vormgeving en het gebruik van het Esperanto, want uit zijn hersens werd onze taal geheel levend geboren, zoals Athena geheel bewapend uit het hoofd van Zeus te voorschijn kwam. En aan die taal gaf hij, behalve een lichaam – woorden en spraakkunst – ook haar geest, gelijk aan die van een klassieke taal, een zelfstandige en definitieve levendige geest. En een van de meest karakteristieke eigenschappen van het Esperanto is het streven naar helderheid en duidelijkheid, die onmisbaar zijn voor een echt internationale taal., en die de onmiskenbare superioriteit van het Esperanto uitmaken. Daarom moeten wij die fundamentele en waardevolle eigenschappen van onze taal - haar helderheid en duidelijkheid - ten volle bewaren, voortdurend ervoor zorgen haar nooit te schaden en altijd in ons geheugen het devies van iedere goede schrijver te bewaren: «Wat niet duidelijk is, is geen Esperanto.»

(Gaston Waringhien: 1887 kaj la sekvo…)

SESLINGVA KONVERSACIA LIBRO

Kune kun 18 fakuloj kaj erudiciuloj el Ĉinio, Rusio kaj Usono la ĉina esperantisto WU Guojiang partoprenis en la verkado de la seslingva 251-paĝa libro «100 frazoj en la ĉina, la angla, la rusa, la korea, la japana lingvoj kaj en Esperanto», kiu estas konversacia libro kun 100 ofte uzataj frazoj kaj ekzercoj pri 20 temoj. GU Guojiang estas ankaŭ la redaktoro de la *Informilo de la Ĝemelaj Urboj* (elŝuteblas 53 numeroj – ĵus aperis la numeroj 54 kaj 55). Ĝi estis eldonita en junio 2015 en Ĉinio, kie ĝi estis tiel alloga, ke entute 5000 ekzempleroj elvendiĝis antaŭ ol eniri la merkaton. La plej multaj aĉetantoj estas turismaj kompanioj. En 2016 oni intencas ĵeti ĝin en la Esperantan merkaton. Fonto estas la Esperanto-asocio de la provinco Laoning, Ĉinio.

(Henri Masson, Francio)

«MOOI WEER VANDAAG, NIETWAAR?» WAAROM PRATEN OVER KOETJES EN KALFJES GOED IS.

Bij de kapper, de bakker, de groenteboer, op je werk, aan de bushalte worden vaak enkele woorden gewisseld. Als je dat allemaal bij elkaar telt, wordt er de hele dag behoorlijk aan smalltalk gedaan. Praatjes over het weer zijn vaak favoriet, maar het kan net zo goed gaan over online shoppen, je zieke hond of de airco op kantoor, die weer kuren heeft. Sommige mensen doen er resoluut niet aan mee, omdat het oppervlakkig zou zijn of nergens toe zou leiden.
Zeker niet terecht, vindt Marjolijn van Burik. Ze is psychologe en coach en schreef een aantal jaren geleden het boek Een praatje maken, waarin ze de kracht van smalltalk uit de doeken doet en uitlegt hoe je een betere praatjesmaker wordt. «Het is niet omdat je over koetjes en kalfjes praat, dat je geen waarde zou hechten aan diepgang. Integendeel, want zonder oppervlakte is er ook geen diepte. Dat moet ook de bedoeling zijn: namelijk dat je aan de oppervlakte begint en dat daarna de diepgang volgt. Mensen vinden het zelfs niet fijn als je meteen heel ernstig wordt, waardoor je de nabijheid die je graag wil, juist misloopt. Praatjes maken is juist een kunst en een kunde, die ervoor zorgt dat je elkaars stemming kan aftasten.

Positief effect

Maar smalltalk heeft nog meer voordelen. Het is op de eerste plaats gezellig. Babbelen met anderen zorgt voor een gevoel van verbondenheid, het gevoel meer bij de anderen te horen. Het is ook dé manier om zich eerst op elkaar af te stemmen en aan te voelen of je met iemand ook ernstigere gesprekken kunt voeren. Of dat nu op de werkvloer gebeurt of bij de bakker. Wij doen dat zelfs tijdens het eerste moment dat we onze vrienden en vriendinnen zien. Gewoon om af te tasten in welke stemming de ander is. Als je met een leuke man of vrouw kennis wil maken, begin je eerst met een luchtige babbel. Je kan in zo’n geval eigenlijk niet anders dan rustig beginnen, want er staat veel op het spel! Uit diverse wetenschappelijke onderzoeken is ook gebleken dat smalltalk je gelukkiger maakt, omdat je je na een luchtige babbel vrolijker voelt. Bovendien laat een informeel babbeltje aan de lift of koffiemachine - als je het goed aanpakt - een positieve indruk achter bij collega’s of je baas. Je toont immers interesse, en dat kan je carrière een boost geven. Ook bij zakelijke contacten - vooral als je iets wil verkopen - is eerst rustig contact maken en beginnen over onbenulligheden en daarna pas naar je doel toewerken, de beste manier om succes te behalen.

Oppervlakkig

Toegegeven, sommige mensen zijn als de dood om zo maar een vreemde aan te spreken. Want waar heb je het dan over als je iemand aanspreekt bij de bakker, op het perron, of op een personeelsfeestje? Stelregel is dat de meest oppervlakkige onderwerpen de beste zijn. En dat is meestal het weer. Je trapt er niemand mee op de tenen en het is elke dag anders, vooral hier in België. De opmerking “wat is het warm” of “wat is het koud hier”, zo blijkt uit het onderzoek, is ook de meest gebruikte openingszin bij een gesprek. «Kies in ieder geval een veilig onderwerp,» adviseert Marjolijn van Burik,. «of kijk naar iets dat je gezamenlijk hebt of ervaart, want dan werp je al een brug naar een onderwerp. Zo ben je bijvoorbeeld altijd samen op een plek, waar je dingen ziet, hoort of proeft. Zoals in een museum bijvoorbeeld. Praat daarover, al houd je beter je mening voor jezelf en heb je het bijvoorbeeld niet over die lelijke schilderijen. Blijf dus neutraal, of kijk naar wat je in een situatie gezamenlijk deelt. Ben je op een straatfeest, dan heb je het over de huizen. Ben je op een schoolreünie, dan heb je het over de studietijd. Zolang je onderwerp maar niet dierect gelinkt is aan je eigen mening en daarmee aan een emotie.

Observeren

Gelukkig kan iedereen zich de kunst van smalltalk eigen maken. Al zal het in het begin best spannend zijn om zomaar iemand aan te spreken, of het nu aan de bushalte of bij een netwerkborrel is. Logisch, want je bent vaak op een onbekende plaats met een onbekende persoon, die jou ook nog eens kan afwijzen, als je een praatje durft maken. Zelfs als het iemand is die je kent. Heb je moeite om zomaar op iemand af te stappen, kijk dan eerst hoe anderen die de kunst van praatjes maken beheersen, daar kun je van leren. Ga ook bij jezelf na wat je weerhoudt om een babbeltje te maken. Ben je bang dat de andere je afwijst of niet terug zal praten, zet je daar dan overheen met positieve gedachten en neem de regie in eigen hand. Dat het de ene keer niet positief ontvangen wordt, zegt niets over

een volgende keer. En neem vooral de tijd om eerst mensen snel te observeren, rustig te worden en vooral niet te snel op een ander af te stappen omdat dit weer geforceerd kan over komen.

Lichaamstaal

Vrouwen hebben overgigens een streepje voor bij luchtige babbels. Marjolijn van Burik: «Dat komt omdat vrouwen meer letten op de lichaamstaal van anderen. Dat verschil zie je zelfs terug in de manier waarop vrouwen met anderen communiceren. Vrouwen staan letterlijk tegenover elkaar als ze met elkaar praten. Mannen staan meestal naast elkaar in een V-vorm, omdat ze altijd bezig zijn met het observeren van hun omgeving. Ze zullen ook een stapje opzijzetten als hun gesprekspartner hun het uitzicht ontneemt of te dichtbij staat.

Die lichaamstaal is trouwens belangrijk bij praatjes maken, omdat ze je meer kan vertellen dan woorden. Wees alert op iemands houding en uitstraling. Let op hoe een ander reageert. Daar ligt de sleutel tot nog betere communicatie. Dat lukt al beter als je minder in je hoofd en beter in je lichaam zit. Meer sporten of mediteren, of zelfs gewoon spelen, helpt. Zo leer je meer over jezelf en daardoor ook over je gevoelens.

Zo word je een kei in smalltalk

Observeer wat een ander doet en bekijk of hij of zij open kan staan voor een praatje met jou.

Neem het besluit om op iemand af te stappen en doe het ook. Ben je ‘n beetje bang? Het ergste wat je kan overkomen, is dat de ander niet met je wil praten.

Je kan ook eerst de andere groeten en glimlachen in een situatie die niet hoeft uit te lopen op een gesprek. Glimlach bijvoorbeeld naar mensen die je onderweg naar je werk tegenkomt of in de wachtzaal bij de dokter.

Toon oprechte belangstelling en open je hart voor de ander. Als je niet oprecht bent, merken de mensen dat.

Onthoud de naam van je gesprekspartner. Kon je hem niet goed verstaan bij de kennismaking, vraag dan die nog een paar keer opnieuw.

Geef je gesprekspartner de volle aandacht. Mensen zien het direct als je even bent afgeleid.

Ga op zoek naar wat je gemeenschappelijk hebt met de ander, zodat je een neutraal gespreksonderwerp hebt.

Behalve het weer zijn er nog meer gemeenschappelijke dingen. Denk aan een gezamenlijke kennis of vriend, een gezamenlijk probleem, een gezamenlijk bekende plaats of een gezamenlijke interesse.

Ga het praatje niet aan om te praten, maar om de andere te leren kennen.

Blijf niet de hele tijd aan het woord. Laat je gesprekspartner zoveel mogelijk praten, vooral als je zelf niet goed weet waarover je het moet hebben.

Hou altijd oogcontact met je gesprekspartner als je met hem of haar in gesprek bent. Luister, stel vragen en geef feedback. Je zult merken dat het klikt en dat je nog amper iets hoeft te vragen.

Blijf doorvragen als het gesprek enigszins dreigt te verslappen.

De meeste mensen vinden het fijn om over zichzelf te praten, maar het is niet de bedoeling dat je er een interview van maakt.

Let erop dat het geen gesprek wordt, waarbij je niet echt luistert, en wacht je beurt af om te praten.

Besef dat je fouten zult maken, en dat er waarschijnlijk ongemakkelijke situaties zullen ontstaan. Neem jezelf daarom niet al te ernstig, lach om jezelf als je iets eigenaardigs zegt of doet en leg uit
waar dat vandaan komt.

Smalltalk leer je het beste door het vaak te doen. Blijf dus oefenen .

Tenslotte: wees jezelf en probeer je niet anders voor te doen dan je bent. Dat wordt nog altijd het meest gewaardeerd.

(El la semajna revuo *Sjiek*)

LEUVEN - Esperanto 3000 : Talenfestival

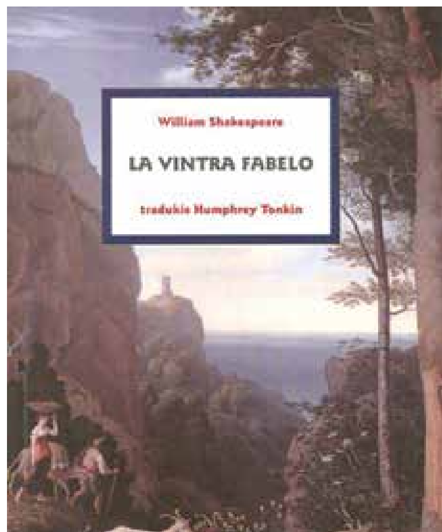
ŜEKSPIRO EN ESPERANTO

400 jaar geleden, op 23 april, stierf William Shakespeare. Wie wil weten hoe "To be or not to be" of "Shall I compare thee to a summer's day" klinkt in het Esperanto, kan terecht bij de boekendienst van de Vlaamse Esperantobond. Momenteel zijn daar 10 vertalingen van werken van de grote bard verkrijgbaar, van *La dresado de la megero* (The Taming of the Shrew) over *Hamleto* en *Somermeznokta sonĝo* (A Midsummer Night's Dream) tot *La vivo de Henriko la 5a* (Henry V).
Meer details vindt u op *www.retbutiko.net*.

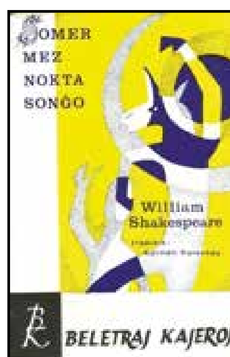
IRIGU VIN TRA INTRIGO VINTRA

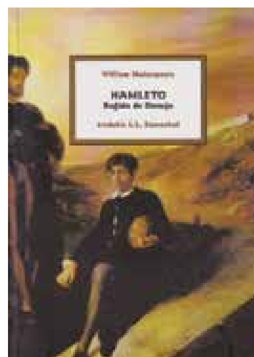
Restas malmultaj verkoj de Ŝekspiro tradukendaj esperanten. Inter tiuj estis *La vintra fabelo*, unu el liaj malfruaj dramoj, verkita en ĉirkaŭ 1610. La verko koncernas la reĝajn familiojn de Sicilio kaj Bohemio kaj estas bazita sur la proza rakonto Pandosto, verkita de Robert Greene en 1588, kun aldona influo el greka mitologio.

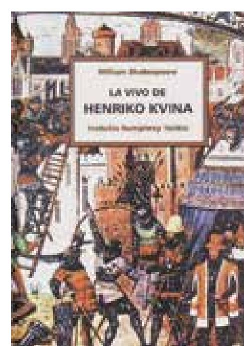

La tradukinto donas tre bonvenan enkondukon, kiu ne nur resumas la intrigon, sed lokas la verkon en la riĉan gamon de la tuta verkaro de Ŝekspiro. Ĝi klarigas, ke ĉi tiu verko, same kiel la samtempe verkita La tempesto, esploras la rilatojn inter arto kaj naturo, kaj pli specife inter la homa naturo kaj edukado. La sezonan aludon de la titolo oni interpretu metafore. Komence la vivo de la protagonistoj estas en ordo; sekvas ĵaluzo, akuzo, forfuĝo, tragedio, misimagoj, surprizoj kaj suferoj – tio estas la vintro – sed fine justeco triumfas, eraroj estas malfaritaj, miskredintoj pentas, restariĝas harmonio kaj ĝojo. Tia ciklo respureblas en pluraj ŝekspiraj verkoj, ĉu komediaj, ĉu dramaj.
La kvin-akta verko estas inter la pli malfacile tradukeblaj. Defio estas traduki tiom komplete kaj fidele al la originalo, kiom eblas, sen perdi la esencan ritmon kaj elanon, kiu nepras por sukcesa enscenigo. La traduko ne uzas neologismojn, kaj obskuraj vortoj raras. Tamen ne tro simplas kapti la enhavan sencon kaj riĉecon sen plurfoja legado. Tiusence, la traduko fidelas al la originalo! Ioma piednotado necesas por averaĝaj legantoj; bonvene tio ĉeestas.
La vortuzo en la angla originalo ne estas tre malfacila – Ŝekspiro ja verkis por la popolo – sed la signifoj estas densaj kaj multtavolaj. Kompreneble, iuj arĥaikaj vortoj tie troveblas, kaj aliaj anglaj vortoj ŝanĝis siajn signifojn aŭ uzmanierojn tra la intervenintaj jarcentoj, pri kio ne ĉiu nuntempa leganto konscias. Tial eblas pretendi, ke la verko fariĝas pli alirebla en sia esperanta traduko ol per la angla originalo, eĉ por denaskaj anglalingvanoj sen aparta literatura aŭ lingvistika fono!

(Recenzo Stefan MacGill *Monato*, 2007)

KALMTHOUT- La Erikejo

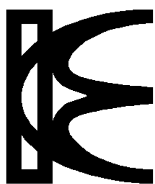

GENT – La Progreso

TIENEN – La Hirundo

CLUBPROGRAMMA'S

Tenzij anders vermeld zijn alle vergaderingen gratis en voor iedereen toegankelijk. Let wel dat de meeste activiteiten in het Esperanto plaatsvinden. Uiteraard zijn we steeds bereid geïnteresseerde bezoekers in het Nederlands te woord te staan.

ANTWERPEN – La Verda Stelo, Esperanto Antwerpen vzw
Alle programma's hebben plaats in het *Esperantohuis*,
Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen, in het clublokaal op de eerste verdieping. De clubavond begint om 20 u. Iedereen is welkom. Elke vrijdagavond is er een bijeenkomst.
Het programma zal tijdig verschijnen op volgende webstek:
http://esperanto-antwerpen.weebly.com/.
vrijdag 4 maart: Martin Ptasinski: Voordracht over Plantalen die praktisch gebruikt worden- Ensociiĝintaj planlingvoj
zondag 6 maart: 14.00 tot 17 .00 Winterfeest - Vintra Festo (ipv februari)
vrijdag 11 maart: Paul Peeraerts: Antarctica, verslag over een 14-daagse reis naar Antarctica - Antarkto
vrijdag 18 maart: Frans Meul: Bezoek aan Chili bij onze voormalige AFS-gaste- Vizito al Ĉilio ĉe nia AFS-gastfilino
vrijdag 25 maart: Leden vertellen anekdotes in het Esperanto - Anekdota vespero
vrijdag 1 april: Leden stellen in het Esperanto een boek voor dat hun fascineerde - Librovespero
vrijdag 8 april: Overleg over de nieuwe zetel voor Esperanto in Vlaanderen - Ideointerŝanĝo pri nova sidejo
vrijdag 15 april: An Olijslagers: Oefeningen om onervaren Esperantisten aan te zetten tot spreken - Paroligaj ekzercoj
vrijdag 22 april: Leontine Janssens: Zelf wenskaarten maken - Farado de bondezirkartoj
vrijdag 29 paril: Evi Van Hamme: Voordracht over het Arabisch -La araba lingvo

BRUGGE- Paco kaj Justeco
Geen samenkomsten voorzien in de komende maanden.
Por pliaj informoj: Heidi Goes, heidi.goes@gmail.com - tel.: 050 / 67 51 78

BRUSSEL - Fervojisto
Conversatiecursus - (ook niet spoorwegmensen welkom). In het gebouw van het Centraal station, Brussel Cantersteen 10 - 1ste verdiep studio A
1ste & 3de woensdag van iedere maand telkens van 13.30 tot 15.30 uur

BRUSSEL – Esperantista Brusela Grupo
www.esperantobruselo.org
Vergaderplaats: *gebouw Van Maerlant* (hoek van de gelijknamige straat en de Belliardstraat, tegenover het Leopoldpark, dicht bij het metrostation Maalbeek). Elke woensdag van 18 u.30 tot 20 u.00.
Aangezien dit gebouw tot de Europese Instelling behoort, is er een vrij strenge controle. Bezoekers gelieven zich op voorhand aan te melden.
Contact: Françoise Pellegrin,
Nova kursejo kaj prelegejo
Ekde tiu ĉi sezono (de la 16a de septembro kaj dum la oficiala lerneja kalendaro) niaj kursoj kaj prelegoj plu okazos *merkrede vespere* (18 u.30-20 u.00) sed en la salonoj Casablanca I & II de la Kultura Centro De Pianofabriek,
35 Fortstraat 35, 1060 Sint-Gillis je 250 m de la stacio "St-Gillis Voorplein" (tramo 3, 4 kaj 51).
pliaj informoj: fransuaz@esperantobruselo.org - tel.: 02 / 358 27 28.

DILBEEK
Konversacia rondo, plej ofte la *unuan sabaton* de la monato, *Ontmoetingscentrum Westrand,* Kamerijkstraat 46, 1700 Dilbeek, ekde 14 u.00 ĝis
16 u.00 en salono club 1.
Pro organizaj kialoj bonvolu anonci vin ĉe Lydia Buyst.
Pliaj informoj: Lydia Buyst 054 / 33 01 51; www.westrand.be.

GENT – La Progreso
http://www.esperanto/gent
Iedere *vierde vrijdag* van de maand is er een clubvergadering in ons lokaal *La Progreso* , Peter Benoitlaan 117, 9050 Gentbrugge.
Inlichtingen bij Katja Lödör, tel 19 / 230 16 77 of 09 / 221 10 02.

vijdag 25 maart: Spreekbeurt door Vladimir Ronin: Reisverhalen over Congo.
vijdag 22 april: Spreekbeurt door Vladimir Ronin: Vervolg reisverhalen, nu over Burundi en Rwandi.

KALMTHOUT- La Erikejo
http://users.telenet.be/La.Erikejo/index.htm
La kunvenoj de La Erikejo okazos kiel kutime en la *Parochiecentrum* de Heide, inter la 20-22aj horoj.
donderdag 17 maart : Nicky Janssen informeert ons over de stand van zaken aangaande het nieuwe Esperanto-huis. Mireille Storms houdt vervolgens een lezing over haar ééndaagse deelname aan twee van de postcongressen van het UK te Lille. Nicky informos nin pri la aferstato de la nova Esperanto-domo. Poste Mireille prelegos kun lumbildoj pri sia partopreno, dum unu tago, al 2 postkongresoj de la lasta Universala Kongreso (Antverpeno kaj Gento, aŭgusto 2015).

KORTRIJK- Koninklijke Esperantogroep La Konkordo
www.esperanto-kortrijk.info.
Maandelijkse bijeenkomst in *Erfgoedhuis*, zaal Lessius, eerste verdieping, O.L.Vrouwstraat 45, Kortrijk (tel. 056 / 27 74 24) elke vierde dinsdag van de maand van 19 u.30 tot 21 u.30. Indien de vierde dinsdag een feestdag is, dan op de derde dinsdag.
Contact via e-mail piet.glorieux@gmail.com en esperantokortrijk@hotmail.com.

LEUVEN – Vespero 3000
http://www.esperanto.be/esperanto3000.
De bijeenkomsten hebben elke tweede woensdag van de maand plaats in het *Cultureel Centrum. Romaanse Poort*, Brusselsestraat 63 , 3000 Leuven, vanaf 19 u.45; de lezingen beginnen om 20 u.00.
woensdag 9 maart: Vervolgcursus.
woensdag 13 april: Marc Vanden Bempt "Eroj pri la estona lingvo". Voordracht in het Esperanto, met gelegenheid om vragen te stellen.

OOSTENDE -La Konko
Elke *maandag* 14 u. - 16 u. : gespreksnamiddag (niet op 28/3 en 4/4)
Gespreksavonden op *maandag* 16 u.30 - 18 u.30 : 14/3, 11/4 en 24/4
Pliaj informoj: Marc Cuffez (flandrio@hotmail.be) aŭ Flory Witdoeckt (flory2@witdoeckt.be) of www.lakonko.be
Opgelet: nieuw lokaal Ontmoetingscentrum De Boeie, Kerkstraat 35

PEER -Limburga esperanto-Asocio
La kunvenoj okazos en la *Kultura Centro* de Peer je la 8-a vespere.
De bijeenkomsten hebben plaats, elke laatste donderdag van de maand (behalve juli en augustus) om 20 u. in BICC Cultuurcentrum 't Poorthuis, Zuidervest 2 te Peer
donderdag 31 maart: SKRABLO
donderdag 28 april: PRELEGO
Basiscursus Esperanto: elke woensdag van 9 u.30 u. tot 11 u.30 in BICC Cultuurcentrum 't Poorthuis (behalve tijdens de schoolvakanties)

TIENEN – La Hirundo
htttp://www.lahirundo.be
Info: Bert Boon, Merelhof 8, 3300 Tienen,tel.: 016 / 81 52 46,
bert.boon@skynet.be of post@lahirundo.be
Bijeenkomst (Vespero): elke l*aatste maandag van de maand*. Programma op aanvraag.

VERDAJ SKOLTOJ
www.verdajskoltoj.net
Esperanto-staĝo por 10-16 jaraĝuloj: 3-9 aprilo 2016, Bouillon
Printempa Esperanto-Kongreso (PEKO): 4-8a majo 2016, Namuro
informoj: Valère DOUMONT 0485/517552 info@verdajskoltoj.net

ISSN - 0772 - 540 afgiftekantoor Antwerpen X
Tweemaandelijks tijdschrift
p/a Vlaamse Esperantobond 140
2000 Antwerpen

Contactadressen in Nederland

http://www.esperanto-nederland.nl/ned/regionale-groepen.php

ALKMAAR
Marijke Lathouwers, Kruiszwin 1205 NL-1788 LE Den Helder
tel. +31(0)223-643781, esperanto.alkmaar@gmail.com

EINDHOVEN
Jeannette Bosse Veld, Montgomerylaan 361 NL-5612 BH Eindhoven,
tel.+31(0)402 113 344, jeannette.bosse@tiscali.nl

FRIESLAND
Frisa Esperantista Rondo, Wiebren Akkerman, Westerein 14a
NL-8571 GB Harich, tel.+31(0)514 602 272, wiebrenakkerman@hetnet.nl

GRONINGEN & DRENTE
Nelly Kiel-Klunder, G. Sterringastraat 60 NL-9728 VV Groningen,
tel. +31(0)505 251 436, nrkielklunder@hotmail.com

HAARLEM
Corrie Kwantes, Marnixstraat 57 NL-2023 RB Haarlem,
tel. +31(0)235 276 561

HELMOND
Toine Gremmen, Nassaustraat 3 NL-5707 HL Helmond,
tel. +31(0)492 544 472, info@twangremmen.nl

NIJMEGEN
Klubo Zamenhof ,Jan Bemelmans, Zwanenveld 2287
NL-6538 PS Nijmegen, tel. +31(0)243 882 926

ROTTERDAM
Esperantoclub Merkurio , Atie van Zeist, Park Vossendijk 331
NL-3192 XG Hoogvliet, tel. +31(0)104 161 449, moerbeek@gmail.com

Andere nuttige adressen

Vlaamse Esperantobond / Flandra EsperantoLigo
Frankrijklei, 140, B- 2000 Antwerpen, tel. 03 / 234 34 00
info@fel.esperanto.be, www.esperanto.be

Vlaamse Esperanto Jongeren Vereniging / Flandra Esperanto Junulara
Asocio p/a Frankrijklei 140, B2000 Antwerpen. Tel.: 03 / 234 34 00
fleja@esperanto.be

ILEI-Belgio (Esperanto leraars): Marc Cuffez, Elisabethlaan 295, 8400 Oostende,
tel.: 0486 / 36 23 65, marc.cuffez@telenet.be

Esperanto Scoutsvereniging/Skolta EsperantoLigo (SEL)
Stein Hautekees, Rue des Rèches 20, B-5530 Yvoir,
post@sel-belgio.be , www.sel-belgio.be

Verdaj Skoltoj
ruelle de Thuin 20, B-6540 Lobbes, tel. 071 / 16 53 95 kaj 0485 / 517 552
info@verdajskoltoj.net, www.verdajskoltoj.net

Association pour l'Esperanto,
p/a Marcel Delforge, rue des Glacières 16, B6001 Charleroi (Marcinelle), tel. + fax:
071 / 43 14 13, mardelforge@brutele.be, http://esperanto-wallonie.be/

Belga Esperanto Fervojista Asocio (Spoorwegesperantisten),
Lucien De Sutter, Stockholmstraat 49 bus 2, 8400 Oostende,
tel. 059 / 50 18 25

Esperanto Nederland, secretaris, p/a Ineke Emmelkamp
Arubastraat 12, 9715 RW Groningen, tel. 050 / 571 88 42,
info@esperanto-info.nl

Hoofdkantoor van de Esperanto WereldVereniging/Centra Oficejo de UEA
Nieuwe Binnenweg 176, NL3015 BJ Rotterdam,
tel.: 00 31 / 10 436 10 44, uea@inter.nl.net

Bestuursleden van FEL

Voorzitter:	Ivo Vercammen
Ondervoorzitter:	André Staes
Secretaris:	*Nicky Janssen*
Penningmeester:	Marc Cuffez
Bestuursleden:	Griet Symoens, Cyreen Knockaert, Eddy Van den Bosch Henri Schutters

Contactadressen in Vlaanderen

ANTWERPEN
Esperanto-Antwerpen, p/a Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen,
tel. 03 / 234 34 00, esperanto-antwerpen@esperanto.be
La Verda Stelo: jakvoschram@telenet.be

BRUGGE
Paco kaj justeco, Heidi Goes, Assebroeklaan 2, 8310 Brugge,
tel. 050 / 67 51 78, heidi.goes@gmail.com

BRUSSEL
Françoise Pellegrin, Eiklaan 14, 1640 St-Genesius-Rode,
fransuaz@esperantobruselo.org, tel. +32 2 358 27 28
Laurent Loisse, Tir-aux-Pigeons 95 1150 Bruxelles,
tel. 02 / 770 11 71, sekretario@esperantobruselo.org

GENT
La Progreso, Katja Lödör, Peter Benoitlaan 117, 9050 Gentbrugge,
tel. 09 / 230 16 77, gent@esperanto.be

KALMTHOUT
La Erikejo, Mireille Smet-Storms, Dogulaslaan 14, 2950 Kapellen,
tel.: 03 / 666 83 19, mireillestorms@hotmail.com

KORTRIJK
La Konkordo, Piet Glorieux, Pastoor Blanckestraat 8 bus 0201,
8610 Kortemark,
tel.: 051 / 62 39 28, piet.glorieux@gmail.com,
Jean-Pierre Allewaert, Tarwelaan 10, 8500 Kortrijk,
tel. 056 20 07 96, esperantokortrijk@hotmail.com

LEUVEN
Esperanto 3000, Roger Goris, Rue Ménadastraat 44, 1320 Hamme-Mille,
tel. 010 / 86 01 12, goris.r@skynet.be

LIMBURG
Limburgse Esperantovereniging
Henri Schutters, Panhovenstraat 10, 3930 Peer,
tel. 011 / 63 55 92, henri.schutters@skynet.be

DILBEEK
Lydia Buyst, tel. 054 / 33 01 51, lydia.buyst@scarlet.be

OOSTENDE
La Konko, Marc Cuffez, Elisabethlaan 295, 8400 Oostende,
tel. 0486 / 36 23 65 (gsm), marc.cuffez@telenet.be

ROESELARE / TIELT zie **KORTRIJK**

TIENEN
La Hirundo <http://www.lahirundo.be> Info: Bert Boon,
Merelhof 8, 3300 Tienen, tel. en fax: 016 / 81 52 46, post@lahirundo.be
Bijeenkomst (Vespero): elke laatste maandag van de maand (behalve juli en augustus). Programma op aanvraag.
Info: Bert Boon, Merelhof 8, 3300 Tienen.

TURNHOUT
Maria Dom, Tuinbouwstraat 14, 2300 Turnhout,
tel. 014 / 41 72 92, de.groot-dom@telenet.be

Met steun van de Vlaamse Gemeenschap: giften van minstens 40 euro zijn fiscaal aftrekbaar van belastbaar inkomen